

Del 1: Arbeid med to fagtekster: Auschwitz og Antisemittisme.

- Les fagteksten om [Auschwitz på SNL.no](#).
 - Bruk teksten til å besvare spørsmålene under
1. Hvorfor valgte Heinrich Himmler den polske byen Oświęcim som sted å etablere Auschwitz-Birkenau? Og hva var Heinrich Himmlers rolle?
 2. Hvilke leire besto Auschwitz-Birkenau av? Beskriv forskjellene mellom de tre ulike hovedleirene.
 3. Hvem var Rudolf Höss?
 4. Hva skjedde i leirene 27. januar 1945?
 5. Les videre om [tilintetgjøringsleir på SNL.no](#). Hva er forskjellen mellom begrepene «tilintetgjøringsleir» og «konsentrasjonsleir»?
- Les fagteksten om **Antisemittisme**, og svar på spørsmålene sist i teksten.

2. Antisemittisme

Begrepet antisemittisme kan defineres som negative forestillinger om og handlinger rettet mot jøder fordi de er jøder.

Historisk og i dag har antisemittisme kommet til uttrykk både som ideologi, det vil si som kulturelle, politiske og religiøse forestillinger om at jødene er en trussel mot de samfunn de er en del av, og som handlinger, hvor ordet handling dekker alt fra sjikane til statlig forfølgelse, og i sin ekstreme form, utryddelse av jøder. Antisemittisme er et fleksibelt fenomen hvor de antijødiske fordommene tilpasses og justeres over tid. Antisemittismen ser derfor ikke alltid helt lik ut, selv om noen grunnleggende trekk gjentar seg. Antisemittisme aktiviseres ofte i forbindelser med kriser og konflikter.

Mange kopler umiddelbart begrepet antisemittisme til nazistene og Holocaust. Nazistenes forsøk på å utrydde de europeiske jødene under andre verdenskrig er utvilsomt det mest ekstreme uttrykket for hat mot jøder som har funnet sted. Antisemittismens røtter går likevel langt forut for Hitler og nazistene. Nazistene spilte på kjente strenger ved å hente frem forestillinger og fiendebilder som hadde eksistert lenge.

Kristen antijudaisme

Den kristne kirken var blant de aller første til å skape og spre jødehat, så kirken har vært helt sentral i etableringen av antisemittisme. For kirken hadde jødefiendtligheten først og fremst et religiøst utgangspunkt, derfor blir denne formen for antisemittisme ofte referert til som kristen antijudaisme.

Korsfestelse i hvitt. Marc Chagall, 1938.
Chagall var en anerkjent jødisk kunstner.
Foto: Art Institute of Chicago.

Kristne teologer fremstilte jødene som løgnere fordi de nektet å anerkjenne Jesus som frelser og Guds sønn. Ifølge de kristne var det nå de og ikke jødene som var Guds utvalgte folk. Dette begrepet, «Guds utvalgte folk», kommer fra tekster i jødernes hellige skrift, Toraen (og Det gamle testamentet), der Gud inngikk en pakt med jødene.

I disse tekstene er ikke «utvalgt» ment som bedre enn andre, men at jødene hadde en spesiell rolle eller ansvar for å leve i pakt med Guds lov. «Utvalgt» betyr derfor forpliktet til å følge Guds bud, ikke at jødene var privilegert i verdslig forstand. Begrepet «utvalgt» ble likevel tolket av kirken som uttrykk for nasjonal eller etnisk overlegenhet og brukt imot jødene.

Moderne antisemittisme

Når vi bruker ordet moderne om den antisemittismen som oppsto på 1800-tallet er det ikke fordi fordommer mot jøder oppsto på nytt, men fordi det skjedde vesentlige endringer i hvordan antisemittisme ble begrunnet og hvordan den kom til uttrykk. Mens antijudaismen var basert på religiøse fordommer, er kjernen i moderne antisemittismen knyttet til to ting - påstander om at jøder er en egen rase med spesielle negative egenskaper og konspirasjonsteorier om at jøder jobbet i det skjulte for å få verdensherredømme.

Sagt annerledes, fra 1800-tallet av var det ikke bare på bakgrunn av sin tro at jøder ble kritisert. Nå ble jøder i tillegg sett på som et eget folk eller rase som ble beskyldt for å utøve økonomisk, politisk og sosial kontroll i samfunnet. Til tross for at beskyldningene mot jødene var rene fantasier og oppdiktede forklaringer, hvor «bevisene» var myter, falske dokumenter og konspirasjonsteorier, ble beskyldningene brukt til å rettferdiggjøre hat og diskriminering mot jødene. For eksempel, mange land strevde på 1800-tallet med arbeidsledighet og fattigdom. Disse problemene ble av nasjonalistiske ideologer forklart med konspirasjonsteorier; ideologene påstod at det var jøder som stod bak problemene, at de jobbet i det skjulte for å bryte ned samfunnene de levde i slik at de selv kunne ta makten i verden.

Falsumet Sions vises protokoller
(Den nye verdenskeiser)
har vært helt sentral i å spre konspirasjonsteorier
om jøder. Foto: HL-senteret.

Jøder ble med andre ord gjort til syndebukker og brukt som enkle forklaringer for det som i virkeligheten var komplekse samfunnsproblemer. Konspiratoriske forestillinger om jødene var utbredt i alle europeiske land i mellomkrigstiden, også i Norge. Selv om det ikke stemte, så trodde likevel mange at jødene kontrollerte banker, regjeringer og pressen. Etter den russiske revolusjon ble jødene i tillegg beskyldt for å stå bak kommunismen.

Spørsmål til teksten

1. I innledningen står det at antisemittisme er en fleksibel fordom som endres og tilpasses samtiden, samtidig som noen hovedtrekk gjentar seg. Gi noen eksempler på hvordan antisemittisme kan komme til uttrykk historisk og i dag.
2. Hva skiller kristen antijudaisme fra moderne antisemittisme?
3. Jøder har gjentatte ganger opp igjennom historien opplevd å bli pekt ut som syndebukker. Forklar denne syndebukkemekanismen med egne ord.

Del 1: Arbeid med to korte biografier

Norske fanger i Buchenwald 17.4.1945

Fra venstre: Leo Eitinger, Assor Hirsch, Samuel Steinmann, Julius Paltiel og Asriel Beer Hirsch.
(Jødisk museum Trondheim / Fotograf: Josef Mendelsohn)

Samuel Steinmann og Julius Paltiel var to av de 772 norske jødene som høsten/vinteren 1942-43 ble deportert til Auschwitz-Birkenau.

Hva var deres historie?

Oppgaven er å skrive en kort biografi om Samuel og/eller Julius.

Hva kan vi finne ut av om livene deres før, under og etter Holocaust?

Hvem var de som mennesker, hva kan vi si om familien deres, om utdanning, jobb, hva var de opptatt av?

Søk opp på digitale eller trykte kilder, og bruk gjerne følgende nettsider:

fanger.no

snublestein.no

jødiskefotspor.no